

Концептуальні особливості інверсії у сучасному французькому художньому прозовому тексті

Філоненко Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з неоднозначних проблем сучасної лінгвістики є узгодження визначення терміна “концепт” з методиками концептологічних студій. Всебічна оцінка багатогранності феномена концепту лежить у площині вивчення його природи. Наукові дискусії щодо правомірності виокремлення такого типу концептів як синтаксичні, спричинюється їхнім понятійним підґрунтям. Синтаксичні концепти є, у першу чергу, ізоморфними до граматичних явищ ментальними багат шаровими мовно-мовленнєвими утвореннями. Очевидно, адекватне вивчення синтаксичного концепту можливе через поєднання даних про сигніфікативне та денотативне значення синтаксичної форми у художньому прозовому тексті.

При погляді на синтаксичний концепт як на фрейм, виявляється одна з основних характеристик фрейму – фрактальність [1]. Таким чином, концепт, як зокрема і фрейм, можна назвати фракталом, проте, важливим є не термінологічне уточнення, а сама властивість фрактальності концепту. З одного боку, концепт є понятійно цілісним ментальним утворенням, з іншого боку, він може мати складну системно-мережеву і багат шарову структуру із властивостями фракталу. Ця бінарність спричиняє рекурсивне “мерехтіння”, результатом якого є розбіжності, подальше ускладнення трактувань та розмивання поняття. Такою складною мережевою структурою характеризується метамовний концепт ПРОПОЗИЦІЙНА ПРЕДИКАЦІЯ, який потенціює розгортання основних метамовних концептів із ознаками фрактала, а саме: ПРЕДИКАТИВНІ ВІДНОСИНИ, ПОРЯДОК СЛІВ, ІНВЕРСИВ, ПАРЦЕЛЯТ. В орбіту активізації цих концептів входять метамовні концепти тема та рема, а також підмет та присудок. В термінах системного підходу ці концепти містяться у сфері мовних знань автора про організацію і функціонування синтаксичних підсистем системи синтаксису речення французької мови.

Основна концептуальна ознака порядку слів є його фіксованість, що відображується у лінійності будови французького речення, яка виникає в силу екзистенціального феномена часу. Прямий порядок слів у реченнях французького тексту передає організацію мислення автора, а інверсія віддзеркалює зворотній порядок думки.

Серед конструкцій з інверсією у сучасному французькому художньому прозовому тексті найчастотнішими є конструкції з абсолютною інверсією $P(GV) + S(GN)$, яка зустрічається у мовленні оповідача, що реалізується у вставлених реченнях у складі двокomпонентних речень з мовленням персонажів. Не в останню чергу на формування цих двокomпонентних речень у кожному конкретному художньому тексті впливає обрана автором фокалізація (наративна перспектива). Незважаючи на виразну приналежність кожного з компонентів до різних мовленнєвих планів – компонент мовлення персонажа та компонент мовлення оповідача, у вставлених реченнях, вони формують реченнєву єдність і являють собою злиття дискурсів оповідача та персонажів.

Частотною є також фокусна локативна і темпоративна інверсії, де тему репрезентують обставини місця або часу, які представлені прийменниковою або прислівниковою синтагмами: ADV(loc, temps)+V(P)+N(S). Цей тип інверсії являє собою зразок ізоморфної відповідності між дискурсивним та фразовим синтаксисом, оскільки у рамках актуального членування темою є локатив чи темпоратив, а ремою – комплекс підмета і присудка [2: 93-94]. Причому, значення конструкції ADV(chrono-loc)+V(P)+N(S) не дорівнює у смисловому плані конструкціям із схемами ADV(chrono-loc)+N(S)+V(P). Динамічність і відсутність часової рамки процесу, який окреслюється присудком у конструкціях ADV(chrono-loc)+V(P)+N(S), сама наявність локатива у реченнях з інверсіями свідчить про вербалізацію перцептивної інформації. Здійснюється взаємопроникнення перцепції та мовної діяльності, інакше кажучи, відбувається їхня консолідація у нерозривну когнітивну структуру.

У реченнях з локативами і темпоративами, після яких автор уживає інверсію, зустрічаються й інші одиниці з просторово-часовими семами. Показовою є абсолютна інверсія у реченнях з присудком, вираженим антонімічними дієсловами *demeurer* та *s'ensuivre*, які семантично передають локативні та темпоративні значення на тлі вживання відповідних часових форм *Imparfait* та аористичного *Présent* індикативу.

Статус складної інверсії з клітиками у сучасній французькій лінгвістиці залишається невизначеним. Цей тип інверсії зустрічається не тільки у розповідних, а й у питальних реченнях французького художнього тексту і покликана відображати дубітатив та хезитацію, що позначається на авторському виборі пунктуаційного оформлення таких речень за допомогою знака питання та трьох крапок.

Разом із віднайденими типами інверсій, необхідно відзначити відсутність інверсії у питальних реченнях мовлення персонажів, що сигналізує про авторську інтенцію імітації усного мовлення у діалогах сучасного французького художнього прозового тексту – відповідного художнього прийому, застосування якого сприяє уявній інтерпретаційній візуалізації подій, які описуються. Наявність інверсії у повних питальних реченнях має інші, ніж звичайне маркування питання, функції: так означаються підкреслена ввічливість мовця, віддалені, офіційні відносини між персонажами, незгода з опонентом і вороже ставлення персонажів один до одного.

Таким чином, у когнітивному процесі текстотворення художнього тексту одним з основних концептів, які репрезентуються у синтаксичних структурах є ІНВЕРСИВ, а інверсія, відповідно є ключовою ознакою сучасного французького художнього прозового тексту.

Література

1. Жаботинская С.А. Лексическое значение: принципы построения концептуальной сети / С.А. Жаботинская // *Złovo z perspektywy jezykoznawcy i tłumacza*, / Pstyga, Alicja (red.). – Gdansk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego, 2005. – Т. II. – С. 53–62.
2. Willems D. L'impact de l'ordre des mots sur la prédication: la relation sujet-prédicat / D. Willems // *Travaux de Linguistique*. – 1993. – №26. – pp. 89–101.